

Kommunal- og distriktsdepartementet

Forfatterforbundets innspill til ny nasjonal digitaliseringsstrategi

Det globale kappløpet om å bli den beste leverandøren av tjenester basert på kunstig intelligens (KI) står mellom Kina og USA. Begge land legger enorme ressurser i utviklingen, og begge land implementerer teknologien raskt i samfunnets problemløsning.

KI vil inngå som en vesentlig bestanddel i teknologisektoren, helsesektoren, utdanningssektoren, kultursektoren og ikke minst på områder i samfunnet der beredskap og sikkerhet står sentralt.

Kina og USA vil utvikle KI-roboter, store språkmodeller, som kan motta og svare på alle språk. Også norsk. Men disse modellene vil ikke i tilstrekkelig grad *resonere* på norsk. Norge kan ikke akseptere Kina eller USA som leverandør av en kunstig intelligensmodell, en som snakker norsk, som noe vi skal støtter oss på i våre egne beslutningsprosesser.

Valget vi står overfor, er derfor om utenlandske aktører skal få diktere norsk språk- og kulturforståelse i fremtiden, eller om vi skal ta grep om dette selv.

Naturlig nok ønsker norske teknologimiljøer tilgang til norsk litteratur for å trene opp en norsk språkmodell. En god norsk språkmodell vil være av stor samfunnsmessig betydning av mange årsaker, og kan være med på å sikre at Norge selv bevarer kontroll med eget språk, egen kultur, vår måte å tenke på.

Samtidig vet vi at teknologien i framtiden vil bli kommersialisert av andre aktører enn de forskningsmiljøene som utvikler den, og som vil ha store inntekter av treningen nettopp fordi dette blir så viktig framover. Trening av en norsk språkmodell med nyere og samtidig litteratur må derfor forutsette en kompensasjon til opphaverne. Det er *nå* utviklingen og treningen skjer, det er *nå* våre åndsverk kan mates inn og bidra til å trene en norskutviklet KI.

Utviklingen på dette området går uhyre raskt. Situasjonen er prekær, det kan stå om måneder, ikke bare for de miljøene som ønsker å trene opp en norsk språkmodell og for opphaverne til litterære verk, men også for de potensielle brukerne av en slik teknologi.

Den enkelte skribent har opphavsrett til sine verk. Det er kun skribenten selv, eller skribentorganisasjonen vedkommende er medlem av, som kan overdra retten til å bruke et åndsverk til å trene kunstig intelligens (KI). Staten må derfor inngå avtaler om slik bruk. Bruk av opphavsrettslig vernede verk for å trene KI modeller, uten avtale, er per i dag ulovlig.

Forslag til løsning

Forfatterforbundet, sammen med de øvrige forfatterorganisasjonene, ber om at det bevilges et øremerket beløp på 100 millioner kroner i statsbudsjettet 2024, slik at forsknings- og teknologimiljøer kan forhandle om å inngå avtaler med opphavere om bruk av deres åndsverk til trening av kunstig intelligens og utvikling av en norsk språkmodell. Et naturlig referansepunkt er det statlige bibliotekvederlaget, som gir vederlag til opphavere for publikums bruk av verk i offentlige bibliotek. I 2024 er bibliotekvederlaget budsjettert med 164,2 millioner kroner. I en prøveperiode med tilgang for avgrensede miljøer, synes det naturlig å ligge noe under dette.

Vi foreslår at midlene inngår i en tilskuddsordning øremerket utvikling av en norsk språkmodell, og at utdannings- og forskningsinstitusjonene kan søke denne. En alternativ modell er at midlene tildeles en samlet representant for de utdannings- og forskningsinstitusjoner som driver relevante prosjekter. Opphaverorganisasjonene må uansett være representert i tildelingsprosessene. Det bør også vurderes hvilken rolle Nasjonalbiblioteket skal ha i utviklingen.

Avtalene om bruk av åndsverk inngås mellom opphaverorganisasjonene, og institusjonene som nevnt over, enten direkte med den enkelte forening eller gjennom den kollektive rettighetsorganisasjonen Kopinor, som har mandat til å forhandle og inngå avtaler på vegne av opphaverorganisasjonene. Hjemmelen for en slik løsning er avtalelisensordningen i åndsverkloven § 63, som tillater en representativ forening å inngå avtale på vegne av hele opphavergruppen, uavhengig av medlemskap. Avtalene må være tydelig avgrenset til hvilket materiale som omfattes og hvordan dette kan brukes, og må forutsette at enkeltopphevare har muligheten til å trekke sine verk fra treningen

En umiddelbar kompensasjonsordning som foreslått bør etterfølges av en lisensordning der brukerne betaler opphaverne for kommersiell bruk av språkmodellen.

Oslo 30.11.2023

Eystein Hanssen
Leder